

Ulike syn på atferds-analytisk teori og praksis

TEKST

Stephen von Tetzchner

PUBLISERT 1. oktober 2004

I et innlegg i augustnummeret av Tidsskriftet drøfter Børge Holden (2004a) omtalen av atferdsanalytiske tilnærminger i min bok om utfordrende atferd hos mennesker med lærehemning (Tetzchner, 2003). Jeg er glad for den interessen Holden viser for min bok, men er uenig i hans påstander. I boken gir jeg uttrykk for stor anerkjennelse for den innsatsen fagfolk som bygger på en atferdsanalytisk tilnærming har gjort på dette området: «Atferdsanalytiske studier har hatt en uvurderlig betydning for forståelsen av utfordrende atferd hos mennesker med lærehemning ved å vise at utfordrende atferd lar seg påvirke av de sosiale omgivelsene» (s. 124). Jeg peker imidlertid også på svakheter ved den atferdsanalytiske tilnærmingen, og bruker betydelig plass på å presentere andre teoretiske perspektiver som kan bidra til å øke forståelsen av hvorfor en del mennesker med lærehemning utvikler slik atferd og alternative tolkninger av observasjonene i atferdsanalytiske studier. Som jeg også peker på i boken (s. 124), bygger de fleste publiserte studiene av utfordrende atferd hos mennesker med lærehemning på atferdsanalytisk teori og metode. Derfor drøfter jeg naturlig nok i stor grad denne typen studier. Å analysere andres forskningsresultater og fremme alternative tolkninger av andres observasjoner er for øvrig et viktig element i all vitenskapelig diskurs.

I innlegget sitt trekker Holden fram mange synspunkter fra boken han er uenig i, men er sparsommelig i sin presentasjon av disse synspunktene. Det første sitatet er et godt eksempel på det. I et avsnitt om kontekstforhold (s. 110–114) drøfter jeg atferdsanalytiske teoretikers holdning til motivasjonsbegrepet og hvordan kontekstforhold nylig er blitt brukt for eksempel som teoretisk begrunnelse for hvordan opplæring bør legges til rette. Fra denne diskusjonen gir Holden denne kommentaren, inkludert et sitat fra min bok:

En generell atferdsanalytisk anbefaling om at språktrening må ta utgangspunkt i barnets interesser, får Tetzchner til å hevde at anbefalingen skyldes at «[Sundberg] selv og andre innenfor hans tradisjon tidligere har unnlatt å legge til grunn individets motiver, interesser og preferanser når de velger tegn å lære bort».

Avsnittet dette er hentet fra lyder slik:

Sundberg (1993) framhever at kunnskap om kontekstforhold kan brukes i opplæring. Han bruker som eksempel at en lærer kan prøve å lære et barn uten talespråk tegnet FILM når sterke kontekstforhold gjør at barnet vil se film. Sagt på en annen måte: det er om å gjøre å lære barn tegn de kan ha nytte av, tegn de for eksempel kan bruke til å skaffe seg noe de har lyst til å leke med. Når barn viser at de har lyst til å se film, er dette et godt tidspunkt å lære dem å bruke tegnet FILM. Det er vanskelig å se at innsikten til Sundberg bidrar til ny kunnskap. I den grad han mener det er nytt at kunnskap om kontekstuelle (eller motivasjonelle) forhold kan bidra til bedre språkopplæring, må det være fordi han selv og andre innenfor hans tradisjon tidligere har unnlatt å legge til grunn individets motiver, interesser og preferanser når de velger tegn å lære bort (se også side 131). Det er kanskje også derfor han peker på at atferd som fører til unngåelse og unnslippelse, «ofte opptrer jevnlig når det blir gjort forsøk på å lære bort språk og andre ferdigheter» (Sundberg, 1993, s. 213). I andre tilnærminger til opplæring med alternative kommunikasjonssystemer er det et velkjent prinsipp at valg av tegn skal bygge på personens motivasjon, kunnskap, interesser og preferanser (se Tetzchner & Martinsen, 2002).

Holden og jeg har ulike vurderinger av den atferdsanalytiske litteraturen om utfordrende atferd. Holden er opptatt av å fremme positive holdninger til atferdsanalytisk teori og praksis (se Holden 2004b). Ut fra det kan jeg forstå at han ikke er glad for kritikk av atferdsanalytiske studier og forslag til alternative analyser og tolkninger. Jeg har imidlertid gjort meg betydelig flid med å framstille atferdsanalytisk teori og empiriske studier fra denne tradisjonen på en respektfull og etterrettelig måte – også i de tilfellene der jeg har mange kritiske kommentarer. Holden trekker fram mange synspunkter fra min bok som han sier seg uenig i, men uten å gjøre tilstrekkelig rede for den sammenhengen de inngår i. Det ville da også blitt et svært omfattende innlegg. Også mitt svar ville nødvendigvis blitt svært langt om jeg skulle drøfte alt han tar opp. Jeg vil derfor heller oppfordre leserne av Tidsskriftet til å lese både publikasjonene til Børge Holden og min bok med kritisk blikk.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 41, nummer 10, 2004, side

TEKST

Stephen von Tetzchner, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo